

Projekti povjereničkih fondova: unapređenje reformi sektora sigurnosti i odbrane

NATO saveznici i partneri sarađuju kroz PFP povjereničke fondove na praktičnim projektima delaboracije i reforme odbrane koji se podržavaju stručnim savjetima i resursima za podršku. Iako većina projekata za cilj ima sigurno uništenje velikih količina suvišnih i zastarjelih mina, naoružanja i municije, postoje i projekti pružanja pomoći u upravljanju posljedicama reforme odbrane kroz doobuku bivših vojnih lica, kao i projekti jačanja integriteta odbrambenih institucija.

Kraj hladnog rata s jedne strane je donio veću sigurnost u cijelom euroatlantskom području, a s druge opasne količine zastarjelog oružja, municije, protupješadijskih mina, raketa, raketnog goriva, hemikalija i neeksplođiranih sredstava (NUS). Veliki broj zemalja suočenih sa ovim problemom nema sredstava da otkloni prijetnju koju te zalihe predstavljaju. Neke zemlje se istovremeno suočavaju sa teškim zadatkom smanjenja svojih oružanih snaga i transformacije odbrambenih struktura kako bi mogle odgovoriti na potrebe novonastalog sigurnosnog okruženja.

Cilj projekata Programa NATO povjereničkih fondova je odgovoriti na te izazove. Ovaj program usvojen je 2000.g. i čini sastavni dio NATO-vih programa praktične sigurnosne saradnje: Partnerstva za mir i Mediteranskog dijaloga. Projekti pokrenuti u okviru Programa finansiraju se iz dobrovoljnih donacija NATO saveznika i partnera.

Veliki broj ovih projekata realizira se u bliskoj saradnji sa drugim relevantnim međunarodnim i nevladinim organizacijama i aktivno doprinose postizanju ciljeva iz okvira širih međunarodnih inicijativa.

Sadržaj:

- Evolucija Programa povjereničkih fondova 2
- Uspostava projekta povjereničkog fonda 3
- Uloga NAMS-e 3
- Karta projekata 4-5
- Temeljni principi 6
- Saradnja sa drugim organizacijama 6
- Praktični projekti sa konkretnim rezultatima 7
- Projekti povjereničkih fondova: glavni statistički podaci 8

Zalihe neperspektivne municije za uništenje, Gruzija.

OPASNI STATISTIČKI POKAZATELJI

Protupješadijske mine

Prema procjenama, širom svijeta je postavljeno čak 100 miliona protupješadijskih mina od kojih godišnje strada između 15.000 i 20.000 ljudi i djece. U 2006.g., tri četvrtine evidentiranih postradalih od mina su bili civilni, od kojih 34% djeца.

Malokalibarsko i lako naoružanje

Malokalibarsko naoružanje je namijenjeno za samostalnu upotrebu i uključuje pištolje, puške, polumitralice, automatske puške i lake mitraljize. Lakim naoružanjem rukuje posada od dvije do tri osobe, a obuhvata teške mitraljize, neke vrste raketnih lansera, minobacače, protuavionske i protutenkovske topove.

Pošto ih je lako nabaviti i jednostavno koristiti, malokalibarsko i lako naoružanje pomaže u održavanju i produžavanju oružanih sukoba. Veoma često su njihove mete i žrtve civilni. Prema UN-u i drugim izvorima, od 4 miliona žrtava u ratovima u devedesetim, 90% su civilni, uglavnom žene i djeca. Procjenjuje se da u svijetu ima preko pola milijarde komada malokalibarskog i lako naoružanja, odnosno po jedan na svakih 12 stanovnika, i da od njih, direktno ili indirektno, strada preko 1.000 ljudi dnevno.

Na primjer, projekti protuminskih aktivnosti i sprečavanja širenja malokalibarskog i lakog naoružanja podržavaju odgovarajuće planove aktivnosti UN-a u tim područjima.

Program povjereničkih fondova pokazao se kao praktično sredstvo za podršku reformi odbrane i borbi protiv terorizma, kao i naporima koje Savez čini na unapređenju sigurnosti i stabilnosti u cijelom euroatlantskom području. Uništavanjem viška naoružanja i municije smanjuje se prijetnja za pojedinačne zemlje i njihovo stanovništvo, kao i za širi region. Projekti poboljšanja fizičke sigurnosti i upravljanja zalihami također osiguravaju da višak municije i naoružanja ne padne u ruke teroristima i kriminalcima.

Evolucija Programa povjereničkih fondova

Program povjereničkih fondova uspostavljen je u septembru 2000.g. kako bi se državama partnerima pomoglo u procesu sigurnog uništavanja zaliha protupješadijskih mina. Program je Savezu pružio praktičan mehanizam da pomogne partnerima u ispunjavanju obaveza iz Otavskog sporazuma o zabrani upotrebe, skladištenja, proizvodnje i prometa protupješadijskih mina i njihovom uništenju.

Početni uspjeh Programa povjereničkih fondova u sigurnom uništavanju protupješadijskih mina doveo je do proširenja programa na podršku u uništavanju malokalibarskog i lakog naoružanja, čime Program pruža praktičnu podršku provedbi svih aspekata UN-ovog Programa aktivnosti na sprečavanju, suzbijanju i iskorjenjenju nezakonite trgovine malokalibarskim i lakin naoružanjem usvojenog 2001. godine.

Projekti povjereničkog fonda pomažu i u uništavanju raketa, konvencionalne municije, raketnog goriva i LPRS-a. LPRS-i predstavljaju poseban problem jer se mogu koristiti za napade na avione i, kad bi dospjeli u ruke teroristima, bili bi ozbiljna prijetnja za komercijalne i vojne letjelice.

U proteklih nekoliko godina okvir projekata povjereničkog fonda dodatno je proširen i na inicijative u vezi reforme odbrane, uključujući pomoć partnerima u upravljanju posljedicama reforme odbrane kroz doobuku bivših vojnih lica i inicijativa za jačanje integriteta i smanjenje korupcije u odbrambenim institucijama.

Program povjereničkih fondova proširen je i u geografskom smislu. Na početku, Program je bio fokusiran na pružanje pomoći na zahtjev neke od partnerskih država iz PfP programa (u aprilu 2008.g. postojalo je 28 država partnera). Od tada, mehanizam povjereničkih fondova je proširen na podršku projektima u zemljama koje učestvuju u drugim NATO inicijativama sigurnosne saradnje, kao što su na primjer Mediteranski dijalog i Istarska inicijativa za saradnju. Nedavno je dogovoren da se projekti povjereničkih fondova mogu realizirati i u zemljama gdje NATO predvodi operacije podrške miru,

čime je utrt put za jedan takav projekt nedavno pokrenut u Afganistanu.

Uspostava projekta povjereničkog fonda

Projekat povjereničkog fonda mogu inicirati ili države članice NATO-a ili države partneri. Sve projekte na dobrovoljnoj osnovi predvodi tzv. zemlja predvodnica, koja može biti ili država članica NATO-a ili partnerska država. Predvodnica je odgovorna za dobijanje političke i finansijske podrške za sve projekte, kao i za odabir odgovarajućeg izvršnog zastupnika koji će nadgledati razvoj i provedbu projekta.

Neformalne diskusije sa NATO-vim Međunarodnim sekretarijatom, kao i eventualni stručni savjeti NAMSA-e /NATO agencije za održavanje i snabdijevanje/, pomažu u određivanju obima projekta. Pored toga, konsultiraju se i druge međunarodne organizacije kako bi se osigurala podrška projektu, provjerilo da ne postoje preklapanje ili duplicitiranje napora, i, u nekim slučajevima, dobio stručni savjet (*Vidi str. 6*).

Prijedlog projekta daje detaljan opis radova koji će se uraditi, pratećih troškova i vremenskog roka za realizaciju. Nakon što zemlja predvodnica i zainteresirana partnerska država odobre prijedlog, isti se prezentira Političko-vojnom upravnom odboru, koji služi kao službeni forum za diskusiju o projektu i privlačenje potencijalne podrške i resursa.

Nakon službenog pokretanje projekta počinje intenzivno prikupljanje sredstava. Rad na projektu počinje nakon što se sklopi zvanični pravni sporazum i prikupe dovoljna sredstva.

Uloga NAMSA-e

NAMSA, čije je sjedište u Luksemburgu, glavna je agencija NATO-a za upravljanje logističkom podrškom koja, također, ima ključnu ulogu u uspostavi i provedbi projekata povjereničkih fondova.

NAMSA pruža stručne savjete i cijeli spektar upravljačkih usluga. Zemlje predvodnice često imenuju NAMSA-u za izvršnog zastupnika u projektima delaboracije i projektima jačanja fizičke sigurnosti i upravljanja zalihamama. Njene odgovornosti uključuju nadzor nad izradom prijedloga projekta i tenderskom procedurom, kako bi se osigurala transparentnost procesa i efikasna upotreba sredstava u toku izvršenja projekta. Kao izvršni zastupnik, NAMSA nadzire i sve operativne aspekte projekta i osigurava da posao bude urađen korektno, u skladu sa budžetom i prema najvišim sigurnosnim standardima.

U sjedištu NATO-a 7. maja 2008.g., generalni sekretar NATO-a, Jaap de Hoop Scheffer (u sredini), čestita ambasadoru Islamske Republike Afganistan u Belgiji (lijevo) i generalnom direktoru NAMSA-e (desno) na potpisnom Memorandumu o saradnji u vezi projekta povjereničkog fonda za unapređenje sigurnosti i fizičkog osiguranja skladišta vojne opreme u Afganistanu.

Ubojita neeksplodirana sredstva se uklanjaju iz bivše vojne baze u Azerbejdžanu koja je bila najveće sovjetsko vojno skladište na Južnom Kavkazu.

Spalionica eksplozivnog otpada u Albaniji radila je dvije godine non-stop. To je jedini primjer te vrste u svijetu.

Projekti povjereničkih fondova

Ova karta daje pregled svih projekata povjereničkih fondova koji su do maja 2008.g. uspješno okončani, ili su bili u toku ili u posljednjim fazama planiranja. Za svaki od projekata navedeni su ključni podaci (zastave pokazuju zemlje donatore i organizacije izvan NATO-a koje su učestvovali u projektu). Ukoliko nije drugačije navedeno, izvršni zastupnik projekta je NAMSA.

Pored ovih projekata u nekim državama su u maju 2008.g. pokrenuti novi projekti povjereničkih fondova koji za cilj imaju izgradnju integriteta i smanjenja korupcije u odbrambenim institucijama. Ovaj program predvode Poljska, Švicarska i Velika Britanija u sklopu Akcijskog plana partnerstva za izgradnju institucija odbrane. (Predviđeni troškovi: 450.000 €)

- NATO članice
- Euroatlantski partneri
- Države učesnice Mediteranskog dijaloga

SRBIJA , CRNA GORA I

Cilj: Uništenje 28.000 komada malokalibarskog i lakog naoružanja

Troškovi projekta: 375.000 €

Predvodnica: Nizozemska

Vremenski rok: sep. 2003.g. – dec. 2003.g.

SRBIJA , CRNA GORA II

Cilj: Uništenje 1,3 miliona protupješadijskih mina

Predviđeni troškovi: 1,69 miliona €

Predvodnica: Kanada, Austrija

Vremenski rok: februar 2005.g. – juni 2007.g.

SRBIJA , CRNA GORA III

Cilj: Pomoći višku vojnih lica u pronaalaženju novog zaposlenja

Troškovi projekta: 5,9 miliona €

Predvodnica: Norveška

Vremenski rok: decembar 2005.g. – u toku

Izvršni zastupnik: IOM

ALBANIJA I

Cilj: Uništenje 1,6 miliona protupješadijskih mina

Troškovi projekta: 800.000 US\$

Predvodnica: Kanada

Vremenski rok: januar 2001.g. – april 2002.g.

ALBANIJA II

Cilj: Uništenje 11.500 tona municije za malokalibarsko i lako naoružanje

Previđeni troškovi: 6,4 miliona €

Predvodnica: Kanada

Vremenski rok: dec. 2002.g. – okt. 2007.g.

BJELORUSIJA

Cilj: Uništenje 700.000 protupješadijskih mina

Predviđeni troškovi: 250.000 €

Predvodnica: Kanada

Vremenski rok: januar 2006.g. – decembar 2006.g.

BOSNA I HERCEGOVINA

Cilj: Dobubka i zbrinjavanja vojnih lica u civilnog osoblja

Predviđeni troškovi: 5,83 miliona €

Predvodnica: Hrvatska, Nizozemska, Velika Britanija

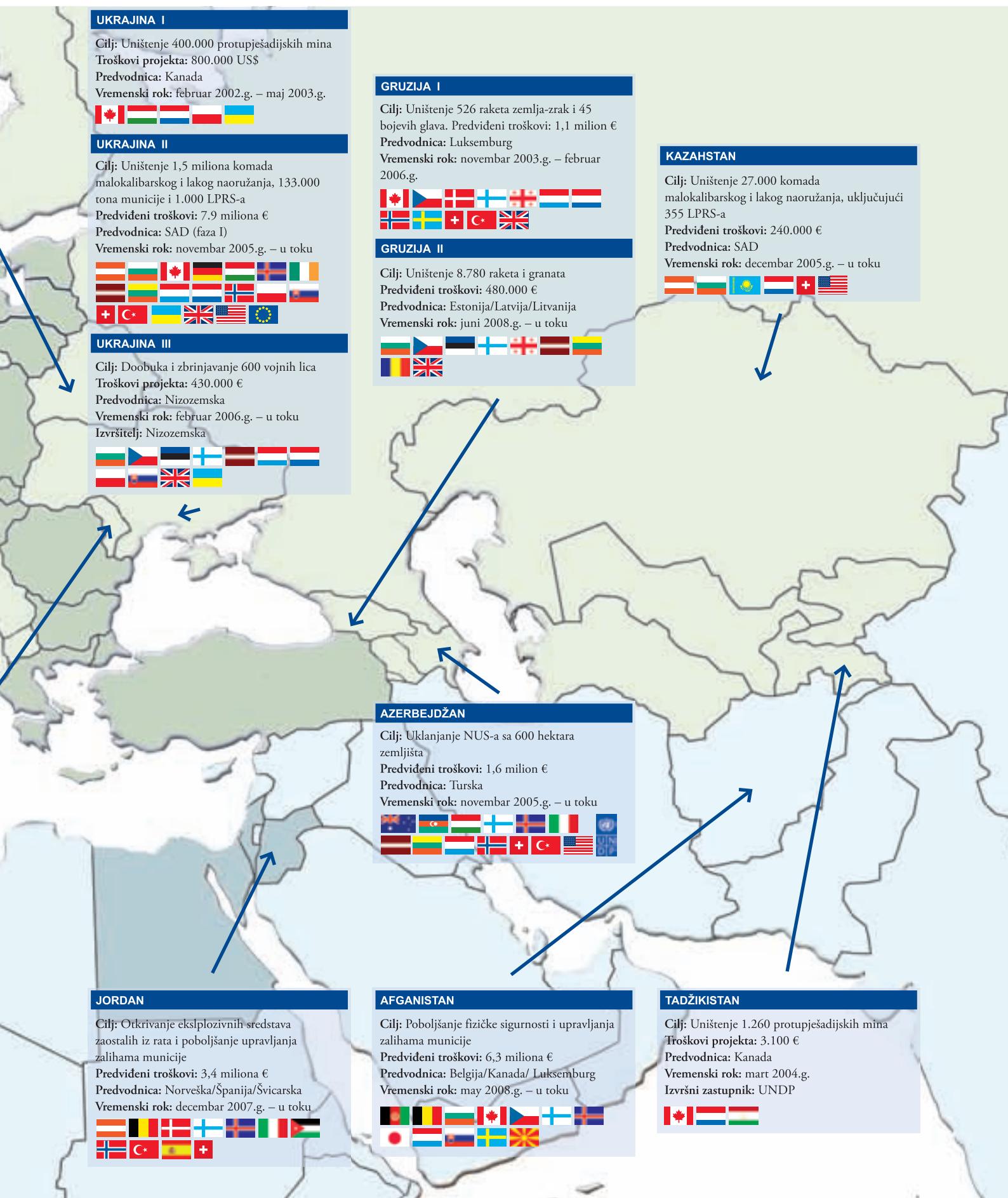
Vremenski rok: juni 2006.g. – u toku

Izvršni zastupnik: IOM

* Inicijativu za okoliš i sigurnost (ENVSEC) pokrenuli su 2002.g. OSCE, UNEP i UNDP. NATO je počeo raditi na ENVSEC-u 2004.g. radi koordinacije odgovarajućih aktivnosti, posebno u skopu NATO programa Nauka za mir i sigurnost.

(Za više informacija vidi www.envsec.org)

Priprema mina u Srbiji za reciklažu.
Reciklirana plastika se koristi za
proizvodnju PVC vodovodnih cijevi
(dole).

U sklopu zajedničkog projekta NATO-a i
OSCE-a u Moldaviji izvršit će se
prepakiranje tona opasnih hemikalija.

Temeljni principi

Program povjereničkih fondova počiva na šest temeljnih principa:

1. Projekt pokreće NATO članica ili partnerska država i finansira se na dobrovoljnoj osnovi. Savez ne odlučuje koji će se zahtjevi za pomoć pretvoriti u konkretnе projekte. Svaka država članica odlučuje koji prijedlog želi podržati i dalje razvijati.
2. Od zemlje korisnika očekuje se da pruži maksimalnu podršku projektu u skladu sa svojim mogućnostima, uključujući političku, administrativnu, finansijsku i drugu podršku u provedbi projekta.
3. Cilj povjereničkog fonda je izgradnja lokalnih kapaciteta i osiguranje održivosti rezultata projekta. U većini slučajeva, sam projekt se bavi samo jednim dijelom mnogo šireg problema. Razvijajući lokalne sposobnosti i kapacitete, povjerenički fond daje zemlji korisniku nove resurse za rješavanje budućih problema.
4. Projekti povjereničkih fondova nastoje poštivati najviše standarde u vezi zaštite okoliša, zdravstva i sigurnosti.
5. Recikliranje materijala je sastavni dio programa delaboracije, što ne samo da doprinosi zaštiti okoliša nego i generira sredstva koja se koriste za smanjenje sveukupnih troškova projekta. Reciklirani materijal se ne koristi u vojne svrhe.
6. Svi projekti povjereničkih fondova su transparentni i provjerljivi, zbog čega donatori imaju garancije da se posao izvodi pravilno i da se njihova sredstva koriste efikasno. Finansijski kontrolor NATO-a nadzire finansijske aspekte svih projekata.

Saradnja sa drugim organizacijama

NATO aktivno sarađuje sa drugim međunarodnim organizacijama, i tako osigurava usklađenost, efikasnost i pomaže izbjegavanju duplicita navora.

Do sada je NATO tjesno sarađivao sa Međunarodnom organizacijom za migracije (IOM), UN-ovim Razvojnim programom (UNDP), Evropskom komisijom (EC) i Organizacijom za sigurnost i saradnju u Evropi (OSCE).

Međunarodne organizacije finansijski podržavaju određene projekte povjereničkih fondova, a u nekim slučajevima su izvršni zastupnici jer imaju potrebno stručno znanje, mogu pružiti stručne savjete ili su u datoj zemlji u situaciji da taj posao mogu najbolje uraditi. IOM je preuzeo odgovornost za projekte povjereničkih fondova u vezi doobuke na Balkanu, a UNDP je izvršni zastupnik za uništavanje mina u Tadžikistanu.

NATO, također, blisko sarađuje sa nevladinim organizacijama, kao što su *Safer World*, *Landmine Campaign* i *Transparency International*.

Praktični projekti sa konkretnim rezultatima

Od uspostave programa povjereničkih fondova do maja 2008.g. pokrenuto je dvadesetak projekata, od kojih je devet već završeno. Projekti povjereničkih fondova daju praktičan doprinos unapređenju sigurnosti i reformi odbrane u zemljama euroatlantskog i šireg područja. Postignuti rezultati su konkretni i mjerljivi i primjer su korisnosti partnerskog djelovanja (vidi statističke podatke na sljedećoj strani).

Doobuka bivših vojnih lica pomaže im da se uklope u civilni život i u pronalaženju novog zaposlenja. Uništavanje zaliha zastarjelog naoružanja, municije i opasnih hemikalija uklanja rizik koji oni predstavljaju po stanovništvo u smislu zagađenja okoline, opasnosti po zdravlje i nesretnih slučajeva, kao i prijetnju koja bi nastala za širi region ako bi ta sredstva dospjela u pogrešne ruke. Većina projekata povjereničkih fondova pruža mogućnost zaposlenja lokalnog stanovništva i pomaže u izgradnji lokalnih kapaciteta.

Iako su svi projekti povjereničkih fondova bitni, sljedeći se smatraju prekretnicama:

- Prvi projekt pokrenut je u Albaniji 2000.g. s ciljem pružanja pomoći toj zemlji u uništavanju zaliha protupješadijskih mina i ispunjavanja obaveza iz Otavskog sporazuma.
- Dvanaestogodišnji projekt pokrenut u Ukrajini 2005.g. radi uništenja malokalibarskog i lakog naoružanja, municije i LPRS-a, najveći je projekt delaboracije u svijetu.
- U maju 2007.g., završetak projekta uništavanja zaliha mina u Srbiji i Crnoj Gori označio je kraj zaliha mina na cijelom Balkanu.
- Projekt otkrivanja i uništavanja NUS-a pokrenut u Jordanu 2007.g. bio je prvi projekt ove vrste u nekoj zemlji učesnici Mediteranskog dijaloga.
- Projekt pokrenut u Afganistanu u maju 2008.g. na pružanju pomoći u upravljanju zalihamima mina prvi je projekt povjereničkog fonda u zemlji koja nije zvanična partner država NATO-a.
- U 2008.g. uspostavljen je Povjerenički fond za izgradnju integriteta i smanjenje korupcije u odbrambenim institucijama.

U Azerbejdžanu djeca na putu do škole prolaze pored naslagenog NUS-a u bivšoj vojnoj bazi.

LPRS-i određeni za uništavanje u Ukrajini.

U decembru 2007.g. pokrenut je projekt povjereničkog fonda radi pružanja pomoći Jordanu u otkrivanju i uništavanju NUS-a. Projekt će unaprijediti sigurnost ljudi, omogućiti bolju iskorištenost zemljišta u pogodjenim područjima i pomoći izgradnju odgovarajućih sposobnosti u Oružanim snagama Jordana.

Municija za malokalibarsko i lako naoružanje određena za spaljivanje u Albaniji.

Protutenkovske raketete zemlja-zemlja određene za uništavanje u Afganistanu.

Projekti povjereničkih fondova: glavni statistički podaci

Između 2000.g. i 2008.g. u projekte povjereničkih fondova uloženo je oko 40 miliona eura.

Zahvaljujući tim projektima uništeno je:

- 105 miliona komanda municije za malokalibarsko naoružanje,
- preko 4 miliona mina,
- 2 miliona ručnih bombi,
- 270.000 NUS-a,
- preko 160.000 komada malokalibarskog i lakog naoružanja,
- 8.700 tona municije,
- 1.500 tona hemikalija, uključujući raketno gorivo,
- 1.000 LPRS-a,
- 530 visokodometnih protuavionskih raketa.

Između 2005.g. i 2008.g., u sklopu različitih projekata povjereničkih fondova za podršku reformi odbrane, oko 5.000 bivših vojnih lica je završilo doobuku.

Između 2005.g. i 2007.g., na projektima povjereničkog fonda u Albaniji, Azerbejdžanu, Srbiji i Ukrajini, zaposleno je preko 400 ljudi.

DODATNE INFORMACIJE

Povjerenički fond:

www.nato.int/pfp/trust-fund.htm

Partnerstvo za mir:

www.nato.int/pfp/pfp.htm

NAMSA:

www.namsa.nato.int/demil/news_e.htm

Ove i druge publikacije NATO-a dostupne su na *E-Bookshop* na:
www.nato.int/ebookshop

Informacije zaključno sa majom 2008.g.

NATO brošure pružaju informacije o različitim programima i aktivnostima NATO-a. Objavljaju se s odobrenjem generalnog sekretara i ne moraju nužno odražavati službene stavove ili pozicije vlada zemalja članica.

NATO Public Diplomacy Division
1110 Brisel-Belgija
www.nato.int
natodoc@hq.nato.int

BGR7-TFP-ENG-0508
© NATO 2008